

Ks. Arkadiusz Nocoń

Relacje Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z Konferencją Episkopatu Polski w latach 2001-2011

28 czerwca 1988 r. papież Jan Paweł II ogłosił Konstytucję apostolską *Pastor bonus*, reformującą prace Kurii Rzymskiej¹. Dokument ten na nowo połączył w jedną Dykasterię Kongregację Sakramentów i Kongregację Kultu Bożego, rozdzielone kilka lat wcześniej (5.04.1984 r.). Zadaniem nowej Dykasterii o nazwie *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum* miało być, z woli Ojca św., *moderatio et promotio sacrae liturgiae*, czyli czuwanie nad poprawnością i promowanie właściwego sposobu sprawowania liturgii, zwłaszcza liturgii sakramentów². Ponieważ niektóre inne zadania Kongregacji, takie jak dyspensy od zobowiązań wynikających z przyjęcia święceń kapłańskich i święceń diakonatu, oraz dyspensy od małżeństwa ważnie zawartego a niedopełnionego (*ratum et non consummatum*) zostały lub mają zostać przekazane kompetencji innych Dykasterii³, pragniemy skupić się na tych zadaniach Kongregacji, które dotyczą ściśle kultu Bożego. Szczegółowo zostały one określone w cytowanej już przez nas Konstytucji *Pastor bonus*.

Jako jedno z pierwszych zostało w niej wymienione czuwanie nad dyscypliną sprawowania sakramentów, szczególnie w tym, co dotyczy ich ważności i godziwości: w materii tej Kongregacja udziela również indultów i dyspens biskupom diecezjalnym w kwestiach przekraczających ich uprawnienia⁴.

Na ścisły związek liturgii i dyscypliny zwraca uwagę obecny prefekt Kongregacji, podkreślając, że liturgia wywodząc się z *ius divinum*, zawiera zawsze w sobie pewne normy i uregulowania prawne, także kanoniczne, dlatego też nie da się oddzielić kultu od dyscypliny, ponieważ w kulcie mamy zawsze do czynienia „z prawem Bożym do przestrzegania, normami liturgicznymi do zachowania i ludzkimi nadużyciami do korygowania”⁵.

¹ Por. Ioannes Paulus II, *Constitutio Apostolica «Pastor bonus»* (odtąd PB), 22 iunii 1988 (AAS 80 [1988] 841-924).

² Por. PB, n. 62: *Congregatio ea agit quae, salva competentia Congregationis de Doctrina Fidei, ad Sedem Apostolicam pertinent quoad moderationem ac promotionem sacrae liturgiae, in primis Sacramentorum*.

³ Rozpatrywanie próśb i udzielanie dyspens od zobowiązań wynikających z przyjęcia święceń kapłańskich i święceń diakonatu zostało w roku 2005 przekazane Kongregacji ds. Duchowieństwa, natomiast o przekazaniu kompetencji udzielania dyspens od małżeństwa ważnie zawartego a niedopełnionego (*ratum et non consummatum*) mówił niedawno prefekt Kongregacji kard. Antonio Cañizares Llovera w wywiadzie dla dziennika „L'Osservatore Romano” 28.02.-01.03.2011, s. 6. Tam też wspominał o planowanym powołaniu nowej sekcji w Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, która miałaby się zajmować śpiewem liturgicznym i sztuką sakralną.

⁴ Por. PB, n. 63: *Sacramentorum disciplinam, praesertim quod attinet ad eorum validam et licitam celebrationem, [Congregatio] fovet atque tuetur; gratias insuper atque dispensationes concedit, quae ad Episcoporum diœcesanorum facultates hac in regione non pertinent*.

⁵ Por. kard. Antonio Cañizares Llovera w: „L'Osservatore Romano” 28.02.-01.03.2011, s. 6: „La liturgia comporta sempre una regola, un regolamento, anche canonico, e questo è un aspetto che si deve curare e seguire con grande attenzione. In ultima analisi, si tratta del *ius divinum*, che è in gioco nella disciplina dei sacramenti. Ci sono norme da osservare, una legge da rispettare – quella di Dio – e anche abusi da correggere. Per questo, in nessun modo può scomparire dalla Congregazione la «disciplina dei

Zaraz po obowiązkach czuwania nad dyscypliną w liturgii Konstytucja wyznacza Kongregacji promowanie duszpasterstwa liturgicznego i właściwie pojętej formacji liturgicznej, mającej na celu przede wszystkim przygotowanie wiernych do pełnego i aktywnego uczestnictwa we mszy świętej⁶.

Podstawowym narzędziem do realizacji tego celu jest przygotowanie odpowiednich ksiąg liturgicznych, tzw. *editiones typicae* i zatwierdzanie ich tłumaczeń na języki narodowe, dokonanych przez poszczególne Konferencje Biskupów⁷.

Nowa edycja wszystkich ksiąg liturgicznych jest, jak wiadomo, jednym z rezultatów posoborowej odnowy liturgii rzymskiej. W interesującym nas okresie, czyli w latach 2001 – 2011, ukazała się ostatnia, 23 księga liturgiczna, a mianowicie, *Martyrologium Romanum*. Jego *editio typica* opublikowana została 29 czerwca 2001 r., a *editio typica altera* trzy lata później, czyli 29 czerwca 2004 r.

W tym samym mniej więcej okresie, a dokładnie w roku 2002, ukazało się także najnowsze, trzecie wydanie typiczne Mszału Rzymskiego⁸. O jego wydaniu zaczęto myśleć już pod koniec lat 80-tych ubiegłego wieku, jednak konkretne prace rozpoczęły się na początku lat 90-tych. Ojciec św. Jan Paweł II zaaprobował trzecie wydanie typiczne 10 kwietnia 2000 r., a Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów promulgowała je kilka dni później (w Wielki Czwartek 20 kwietnia), wskazując jako datę jego wejścia w życie Uroczystość Bożego Ciała 2000 roku. Drukowanie mszału zakończyło się jednak dopiero 22 lutego 2002 r., zaś jego poprawiony przedruk (*reipressio emendata*), miał miejsce w roku 2008⁹.

Poza przygotowaniem edycji typicznych ksiąg liturgicznych Kongregacja ds. Kultu Bożego wydaje również dokumenty związane z liturgią. W interesującym nas czasie, czyli w ostatnim dziesięcioleciu, ukazało się ich kilka. O dwóch, związanych ściśle z omawianym przez nas tematem, warto w tym miejscu wspomnieć. A mianowicie, o wydanej 28 marca 2001 r. Instrukcji *Liturgiam authenticam* dotyczącej stosowania języków narodowych przy wydawaniu ksiąg liturgii rzymskiej¹⁰. O przygotowanie tej Instrukcji papież Jan Paweł II poprosił Kongregację w lutym 1997 r. W jego zamysłu miała ona skodyfikować dotychczasowe ustalenia dotyczące tłumaczeń ksiąg

sacramenti», che al contrario, verrà rafforzata”.

⁶ Por. PB, n. 64, § 1: *Congregatio actionem pastorem liturgicam, peculiari ratione ad Eucharisticam celebrationem quod attinet, efficacibus ac congruis mediis promovet; Episcopi diocesanis adest, ut Christifideles sacram liturgiam magis in dies actuose participent.*

⁷ Por. PB, n. 64, § 2: *Textibus liturgicis conficiendis aut emendandis prospicit; recognoscit calendaria peculiaris atque Propria Missarum et Officiorum Ecclesiarum particularium necnon Institutorum, quae hoc iure fruuntur.* § 3. *Versiones librorum liturgicorum eorumque adaptationes ab Episcoporum Conferentiis legitime paratas recognoscit.*

⁸ Dokładny tytuł brzmi: *Missale Romanum, ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Typis Vaticanis, MMII.

⁹ O potrzebie opracowania 3 wydania typicznego Mszału Rzymskiego i pracach nad jego powstaniem, por. M. Lessi-Ariosto, *L'editio typica tertia del Missale Romanum*, „Rivista Liturgica” 4 (2003), s. 501-512.

¹⁰ Instrukcji *Liturgiam authenticam* (odtąd LA) była piątą z kolei Instrukcją „Dla poprawnego wprowadzenia Konstytucji Soboru Watykańskiego Drugiego *O liturgii świętej*” i weszła w życie 25 kwietnia 2001 r.

liturgicznych i czuwać nad tożsamością Rytu Rzymskiego na całym świecie. *Liturgiam authenticam* spełniała więc życzenie Ojca świętego i dawała wytyczne jak po okresie pierwszych, czasem pośpiesznych tłumaczeń, rozpocząć nowy okres ich poprawiania po to, aby mogły lepiej wyrażać nadprzyrodzone treści. Generalnie, nawiązując do wcześniejszych tekstów papieskich, Instrukcja zachęcała, aby tłumaczenia tekstów liturgicznych jak najwierniej oddawały tekst łaciński, ową *editio typica*, uwzględniając oczywiście charakter współczesnych języków.

Drugim dokumentem wydanym w omawianym przez nas czasie przez Kongregację ds. Kultu Bożego jest Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, mówiąca o tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią. Nosi ona datę 25 marca 2004 r., a opracowana została na polecenie Ojca świętego Jana Pawła II jako kontynuacja jego encykliki *Ecclesia de Eucharistia*.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że prawie wszystkie ostatnie dokumenty czy inicjatywy duszpasterskie Jana Pawła II, jego duchowy testament niejako, dotyczyły właśnie Eucharystii. Przypomnijmy: ostatnia encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17.04.2003), Instrukcja *Redemptionis Sacramentum* (25.03.2004), List apostolski *Mane nobiscum, Domine* (7.10.2004) dotyczyły właśnie Eucharystii, podobnie jak zorganizowany w ostatnim roku jego pontyfikatu Kongres Eucharystyczny w Guadalajarze (Meksyk, 10-17.10.2004), czy ogłoszony 17 października 2004 r. Rok Eucharystii.

O Instrukcji *Redemptionis Sacramentum* warto w tym miejscu wspomnieć jeszcze z jednego powodu, a mianowicie, w numerze 184 stwierdza ona, że „Każdy katolik, czy to kapłan, czy diakon, czy wierny świecki ma prawo zgłosić skargę na nadużycie liturgiczne przed biskupem diecezjalnym... lub przed Stolicą Apostolską”, oraz, że „ilekroć Kongregacja Kultu Bożego otrzyma informację o przestępstwie lub nadużyciu w stosunku do Najświętszej Eucharystii, powiadamia o tym ordynariusza, aby zbadał sprawę” (n. 181). Faktem jest, że te dwa zapisy „ożywiły” znacznie relacje między Kongregacją a poszczególnymi biskupami, także biskupami polskim. O ile bowiem w latach 90-tych ubiegłego wieku, przynajmniej z terenu Polski, sporadycznie napływały do Kongregacji listy zgłaszające jakiegokolwiek nadużycia, to w ostatnich latach, być może pod wpływem Instrukcji *Redemptionis Sacramentum*, zdarza się to coraz częściej. Wierni skarżą się, m. in., na „zmuszanie” ich do przyjmowania Komunii św. na stojąco, niewłaściwe zachowanie kapłanów podczas sprawowania Eucharystii, czy niewłaściwy wystrój świątyni.

Zamykając sprawę ksiąg liturgicznych i dokumentów opublikowanych w ostatnim dziesięcioleciu przez Kongregację ds. Kultu Bożego, spójrzmy teraz na księgi liturgiczne, które nadesłała do zatwierdzenia Konferencja Episkopatu Polski.

Otóż, w latach 2001-2011 *recognitio* Kongregacji otrzymały tłumaczenia następujących ksiąg albo części ksiąg liturgicznych: *De exorcismis et supplicationibus quibusdam* (12.05.2001), *Institutio Generalis Missalis Romani, editionis typicae tertiae* (06.11.2003), *Liturgia Horarum, editionis typicae alterae, pro Tempore Adventus et Nativitatis* (12.03.2005); *Ordo depositionis urnae post cremationem* (07.07.2010), *Praenotanda Ordinis Lectionum Missae, editionis typicae alterae* (04.03.2011). Ponadto, został także zatwierdzony *Lekcjonarz dla Ruchu „Światło-Życie”* (13.05.2005) oraz cały szereg Kolekt i II Czytań Liturgii Godzin o świętych, by wymienić tylko te poświęcone Józefinie Bakhicie, Ludwikowi Marii Grignon de Montfort, Ricie z Cascii,

Teresie Benedykcie od Krzyża, Piotrowi Klawerowi, o. Pio z Pietrelciny, Katarzynie Aleksandryjskiej, czy też polskim błogosławionym, np. Marii Stelli i towarzyszkom, Janowi Beyzymowi, Michałowi Sopoćce, Jerzemu Popiełuszce i wielu, wielu, innym.

Generalnie można powiedzieć, że wszystkie te tłumaczenia, zarówno ksiąg liturgicznych jak i tekstów o świętych, respektują wytyczne zawarte w Instrukcji *Liturgiam authenticam*, co więcej, w niektórych przypadkach wierność polskiego przekładu wydaniu typicznemu może stanowić wzór dla innych Konferencji Biskupów. Jako przykład można tutaj podać tłumaczenie łacińskich słów *pro multis* w formule konsekracji Najświętszej Krwi. Słowa te na przestrzeni ostatnich 30 lat, w niektórych językach narodowych tłumaczono np. jako: „for all”, „für alle”, „per tutti”, czyli dokonując pewnej ich interpretacji. Nie mając wątpliwości, co do ważności mszy św. sprawowanej z użyciem takich formuł, odpowiadających zresztą woli Chrystusa, który umarł na krzyżu za wszystkich (por. *J* 11,52; *2 Kor* 5, 14-15; *Tt* 2,11; *1 J* 2,2), Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, poprosiła jednak Konferencje Biskupów tych krajów, gdzie formuła „za wszystkich” lub formuły do niej podobne są aktualnie w użyciu, aby w najbliższym czasie dokonały wiernego tłumaczenia formuły *pro multis* (np. „for many”, „für viele”, „per molti” itp.)¹¹. Jednym z niewielu krajów, które nie musiały tego czynić, jest właśnie Polska.

Co więcej, w przygotowaniu niektórych ksiąg liturgicznych Konferencja Episkopatu Polski „wyrzedza” nawet ukazanie się *editio typica* (!). Stało się tak ostatnio, kiedy przesłany został do zatwierdzenia *Obrzęd błogosławieństwa wdów (Ordo benedictionis viduarum)*. Rzeczywiście, w Posynodalnej adhortacji apostolskiej „Vita consecrata” Ojciec święty Jan Paweł II wspomina w n. 7 o „odradzającej się ostatnio praktyce konsekracji wdów, znanej od czasów apostołskich... Osoby te, składając wieczysty ślub czystości, przeżywanej jako znak Królestwa Bożego, konsekrują swój stan życia, aby poświęcić się modlitwie i służbie Kościołowi”. Wychodząc naprzeciw tym właśnie osobom i biskupom diecezjalnym, którzy pragnęli mieć w ręku „narzędzie”, czyli zatwierdzony *Obrzęd błogosławieństwa wdów*, Konferencja Episkopatu Polski opracowała i przesłała do zatwierdzenia taki *Obrzęd* w języku polskim, który następnie był szeroko dyskutowany w Kongregacji ds. Kultu Bożego, właśnie z tego powodu, że nie istnieje jeszcze *editio typica* obrzędu. Ostatecznie zdecydowano, aby nie zatwierdzać jednak polskiego tekstu *Obrzędu błogosławieństwa wdów* z dwóch powodów: po pierwsze, przed zaaprobowaniem tej księgi liturgicznej należałoby w konsultacji z Kongregacją ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego wyjaśnić wszystkie aspekty teologiczno-prawne „stanu wdów”; po drugie, Kongregacja uznała, że ze względów formalnych nie jest możliwa *recognitio* jakiegoś tekstu, zanim nie została przygotowana jego *editio typica*.

Historia *Obrzędu błogosławieństwa wdów* ukazuje, że nie wszystkie relacje dotyczące zatwierdzania tekstów przebiegają bezproblemowo. Najdłużej, bo prawie dwa lata, trwało zatwierdzanie *Obrzędów święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*

¹¹ Por. Okólnik Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, z dnia 17.10.2006 r., nt. wiernego tłumaczenia formuły *pro multis* w: „Notitiae” 42 (2006), s. 456-458. Kwestii poprawnego tłumaczenia słów *pro multis*, poświęcił swoje studium M. Hauke, „Versato per molti”. *Studio per una fedele traduzione del «pro multis» nelle parole della consacrazione*, Siena 2008.

(12.01.1998). Sprawa, która sprawiała najwięcej trudności, było tłumaczenie na język polski kilku słów należących do istoty święceń prezbiteratu, a mianowicie wyrażenie: *secundi meriti munus*. Konferencja Episkopatu Polski pragnęła w tym wypadku uniknąć za wszelką cenę tłumaczenia słowa *munus* jako „urząd”, ponieważ słowo to jest bardzo źle kojarzone w języku polskim. Proponowano zatem słowo „posługiwanie”, na które z kolei nie chciała się zgodzić Kongregacja Nauki Wiary, która zatwierdza formuły sakramentalne, zanim zostaną przedstawione do ostatecznej aprobaty Ojcu świętemu. Zdaniem Kongregacji Nauki Wiary słowo *munus* wyraża bowiem coś znacznie więcej niż „posługę”. Wymiana opinii zatem trwała, a rolą Kongregacji ds. Kultu Bożego było pośrednictwo między Konferencją Episkopatu Polski a Kongregacją Nauki Wiary, i proponowanie ewentualnych rozwiązań. Ostatecznie, po dość długiej dyskusji wszystkie strony zgodziły się na tłumaczenie słów *secundi meriti munus*, jako „urząd posługiwania kapłańskiego drugiego stopnia”.

Poza zatwierdzaniem Ksiąg i tekstów liturgicznych do kompetencji Kongregacji ds. Kultu Bożego należy również, jak wspomnieliśmy, udzielanie indultów i dyspens biskupom diecezjalnym w kwestiach przekraczających ich uprawnienia¹². Przykładem może tutaj być Dekret dla diecezji polskich dopuszczający udzielania Komunii świętej na rękę (21.04.2006), bądź wydane w ostatnim dziesięcioleciu dla czterech biskupów zezwolenia na trójnacie i kwadrinacie w ich diecezjach. Z innych indultów można też wspomnieć o zezwoleniu na używanie poprzedniego wydania Egzorcyzmów (z 1952 r.), o nadaniu tytułu kościoła błogosławionym dzieciom Fatimy (Franciszce i Hiacyncie), czy zupełnie niedawno, zezwolenie na sprawowanie mszy świętej ku czci św. Stanisława, biskupa i męczennika, w III Niedzielę Wielkanocną. Kilka lat wcześniej, bo w roku 2003 zezwolono natomiast, aby uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego mogła na stałe być przeniesiona na VII niedzielę Wielkanocną, natomiast uroczystości św., Józefa Oblubieńca NMP, św. Apostołów Piotra i Pawła, Niepokalanego Poczęcia NMP przestały być świętami nakazanymi.

Pozostając przy kwestiach Kalendarza Liturgicznego, cytowana przez nas Konstytucja *Pastor bonus* powierza właśnie Kongregacji ds. Kultu Bożego zatwierdzanie Kalendarzy liturgicznych¹³ i patronów¹⁴. W minionym dziesięcioleciu do Kalendarza Liturgicznego diecezji polskich zostały wprowadzone następujące obchody: a) wspomnienia dowolne: bł. Marii Stelli i towarzyszek, św. Zdzisławy, bł. Franciszki Siedliskiej, bł. Jana Beyzyma, św. Zygmunta Gorazdowskiego, św. Józefa Bilczewskiego, św. Zygmunta Felińskiego; b) wspomnienia obowiązkowe: św. Faustyny Kowalskiej, św. Józefa Pelczara i bł. Jana Pawła II. Dokonano także zmian daty niektó-

¹² Por. PB, n. 63: *Sacramentorum disciplinam, præsertim quod attinet ad eorum validam et licitam celebrationem, [Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum] fovet atque tuetur; gratias insuper atque dispensationes concedit, quæ ad Episcoporum diæcesanorum facultates hac in regione non pertinent.*

¹³ Por. PB, n. 64, § 2: *Textibus liturgicis conficiendis aut emendandis prospicit; recognoscit calendaria peculiaris atque Propria Missarum et Officiorum Ecclesiarum particularium necnon Institutorum, quæ hoc iure fruuntur.*

¹⁴ Por. PB, n. 69: *Competens est [Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum] quoad cultum sacrarum reliquiarum, confirmationem cælestium Patronorum et Basilicæ minoris titulum concedendum.*

rych obchodów, np. św. Apolinarego i św. Sarbeliusza Makhlufa. Ponadto zostało zatwierdzonych dziewięć Kalendarzy diecezjalnych, w kalendarzach wszystkich polskich diecezji zostało zaaprobowanych łącznie 28 zmian. W minionym dziesięcioleciu zostało również zatwierdzonych wielu Patronów i to w wymiarze ogólnopolskim jak i poszczególnych diecezji. Przypomnijmy jako patron *secundarius* dla całej Polski został zatwierdzony w roku 2002 św. Andrzej Bobola. Z innych patronów ustanowionych dla całego kraju można wymienić: bł. Stefana Frelichowskiego – patrona harcerzy, bł. Sancję Szymkowiak – patronkę profesorów i studentów filologii romańskiej, czy Matkę Bożą „Piotrkowską” – patronkę parlamentarzystów. Ponadto zatwierdzono także 53 patronów dla poszczególnych miast czy stowarzyszeń. Udzielono także zgody na dokonanie 18 koronacji wizerunków Jezusa i Maryi koronami papieskimi (*no mine et auctoritate Summi Pontificis*).

W numerze 69 Konstytucja *Pastor bonus* zleca także Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów nadawanie tytułu bazyliki mniejszej¹⁵ tym kościołom, które spełniają kryteria artystyczne, liturgiczne i duszpasterskie. W ostatnim dziesięcioleciu tytuł taki przyznano 38 kościołom w Polsce.

Mówiąc o relacjach Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z Konferencją Episkopatu Polski w latach 2001-2011, omawialiśmy dotąd relacje pośrednie, za pomocą korespondencji. Poza nimi istnieją jednak relacje bezpośrednie, kiedy poszczególni biskupi odwiedzają Kongregację w czasie swego pobytu w Wiecznym Mieście. Szczególną formą takich relacji są wizyty *ad limina*, które obok audiencji u Ojca świętego i nawiedzenia rzymskich bazylik przewidują także odwiedziny w poszczególnych dykasteriach watykańskich. Ostatnia wizyta *ad limina* polskich biskupów miała miejsce na przełomie listopada i grudnia 2005 roku, czyli kilka miesięcy po śmierci papieża Jana Pawła II i po wyborze na Stolicę Piotrową papieża Benedykta XVI, a więc w nowej niejako rzeczywistości polskiego Kościoła. W ramach tej wizyty biskupi polscy, podzieleni na trzy grupy, odwiedzili również Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Wachlarz poruszonych zagadnień przy okazji tych spotkań był bardzo szeroki, od spraw związanych z zatwierdzeniem tekstów liturgicznych, kalendarzy, patronów, po sprawy związane z działalnością ruchów kościelnych, grup tradycjonalistów odrzucających nauczanie Soboru Watykańskiego II czy problemów wynikających z działalności sekt. Spotkania tego typu pozwalają jednej stronie, czyli biskupom, zapoznać się z głównymi wytycznymi Kościoła w dziedzinie liturgii, drugiej natomiast, czyli Kongregacji ds. Kultu Bożego, zaznajomić się z bieżącymi problemami w tej materii występującymi w różnych częściach świata. Odpowiadając na szczegółowe pytania pasterzy polskiego Kościoła, Kongregacja wyraziła zadowolenie z przestrzegania norm liturgicznych w naszych diecezjach, zwróciła uwagę na wciąż żywe uczestnictwo wiernych w nabożeństwach, liczne korzystanie z sakramentów, zwłaszcza z sakramentu pokuty, przywiązanie do tradycji i różnych form pobożności ludowej. Zachęcała zarazem, aby biskupi zwracali baczną uwagę na wychowanie liturgiczne w seminariach i na dobór odpowiednich profesorów do nauczania tej materii. Pojawiające się coraz częściej przypadki pewnej niedozwolonej „kreatywności” w liturgii czy nonszalancji wobec jej norm wskazywałyby na pewne niezrozumienie, złasz-

¹⁵ Por. ibidem.

cza wśród młodszego pokolenia księży, czym jest liturgia i jaka jest rola kapłana w czasie sprawowania nabożeństw. Kongregacja zachęcała też biskupów, aby działające przy poszczególnych diecezjach Komisje liturgiczne jeszcze bardziej animowały życie liturgiczne w lokalnych kościołach i jeszcze lepiej przygotowywały świeckich do powierzanych im coraz częściej posług liturgicznych, które nigdy jednak nie powinny być rozumiane jako „promocja” laikatu w Kościele. Ze wskazań szczegółowych zwracano na przykład uwagę na rolę homilii w liturgii, która dla wielu chrześcijan jest jedyną okazją do poznania nauki Kościoła, stąd powinna być zawsze bardzo dobrze przygotowana, podobnie zresztą jak pozostałe elementy liturgii składające się na to, co określamy ogólnie jako *ars celebrandi*.

Na podobne elementy zwrócił także uwagę papież Benedykt XVI, który w swoim przemówieniu do biskupów w ramach ich wizyty *ad limina*, w części poświęconej liturgii, powiedział m. in:

„Pośród różnych form modlitwy szczególne miejsce należy się Liturgii. W Polsce ludzie licznie i aktywnie uczestniczą w niedzielnej mszy św. Trzeba jednak dołożyć starań, aby troska kapłanów o właściwe sprawowanie Liturgii, o piękno słowa, gestu, muzyki, były coraz bardziej czytelnym znakiem zbawczego Misterium, które się w niej dokonuje. Trzeba aby przez aktywny udział w Liturgii, przez zaangażowanie w Liturgię Słowa, w służbę Ołtarza, czy w oprawę muzyczną, wiernie byli włączeni w liturgię. Wtedy poczują się uczestnikami Tajemnicy, która wprowadza ich w Bożą rzeczywistość, z której będą mogli wyjść do świata przeniknięci Chrystusową miłością”¹⁶.

Omawiając relacje Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z Konferencją Episkopatu Polski w latach 2001-2011, zwróciliśmy uwagę, że miały one miejsce w czasie pontyfikatu dwóch papieży: Jana Pawła II i Benedykta XVI. Niektórzy liturgiści zwracają uwagę, że w czasie długiego pontyfikatu Jana Pawła II Kościół otrzymał niejako „narzędzia” do sprawowania liturgii, czyli księgi liturgiczne zatwierdzone za jego pontyfikatu, oraz liczne do nich komentarze. Otrzymał też w osobie papieża niezrównany przykład, jak – nawet dla milionowych rzesz wiernych – sprawować liturgię godnie i pięknie.

O papieżu Benedykcie XVI mówi się, że jest to „Papa dell’essenziale”¹⁷, papież, który w całym swoim pontyfikacie stara się podkreślać centralne miejsce Boga w życiu człowieka i w liturgii Kościoła.

Podsumowując, można powiedzieć, że obydwa te pontyfikaty i akcenty, które na życie liturgiczne kładli Jan Paweł II i Benedykt XVI, oraz podległa im Kongregacja ds. Kultu Bożego Dyscypliny Sakramentów, spotykają się nie tylko z pełnym zrozumieniem, ale z życzliwością i owocną współpracą ze strony Konferencji Episkopatu Polski.

¹⁶ Por. Słowa Ojca Świętego Benedykta XVI do polskich biskupów w czasie ich wizyty *ad limina*, 28 XI 2005 r.

¹⁷ Por. Kard. Antonio Cañizares Llovera w: „L’Osservatore Romano” 28.02.-01.03.2011, s. 6.